IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 22 Issue 02 IYUL 2026

JAMIYATDA HUQUQIY MADANIYATNI YUKSALTIRISHNING SAMARALI USULLARI

Primberdiyeva Mohinur Nurazizjon qizi
https://doi.org/10.5281/zenodo.21273301

Annotatsiya: Mazkur maqolada jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirishning dolzarb masalalari, fuqarolarning huquqiy ongini rivojlantirish omillari hamda huquqiy tarbiyani takomillashtirishning samarali usullari tahlil qilingan. Shuningdek, huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini barpo etishda huquqiy madaniyatning o‘rni yoritilgan.

Kalit so‘zlar: huquqiy madaniyat, huquqiy ong, huquqiy tarbiya, qonun ustuvorligi, fuqarolik jamiyati, Konstitutsiya, ta'lim.

Bugungi kunda demokratik huquqiy davlatni rivojlantirishning muhim shartlaridan biri jamiyatda yuksak huquqiy madaniyatni shakllantirishdir. Huquqiy madaniyat fuqarolarning qonunlarga hurmat bilan munosabatda bo‘lishi, o‘z huquq va majburiyatlarini bilishi hamda ularga qat'iy rioya etishida namoyon bo‘ladi. Huquqiy madaniyati yuqori bo‘lgan jamiyatda qonun ustuvorligi ta'minlanadi, korrupsiya va huquqbuzarliklar kamayadi, fuqarolarning davlat boshqaruvidagi ishtiroki faollashadi.

Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish uzoq muddatli va uzluksiz jarayon bo‘lib, u avvalo fuqarolarning huquqiy ongini rivojlantirish orqali amalga oshiriladi. Huquqiy ong insonning amaldagi qonunlarga, davlat siyosatiga, adolat va qonuniylik tamoyillariga nisbatan qarashlari, bilimlari hamda munosabatlari majmuasini ifodalaydi. Huquqiy bilim yetarli bo‘lmagan shaxs o‘z huquqlaridan to‘laqonli foydalana olmaydi, majburiyatlarini bajarishda ham qiyinchiliklarga duch keladi. Shu sababli huquqiy madaniyatni rivojlantirish fuqarolarning huquqiy savodxonligini oshirish bilan chambarchas bog‘liqdir. Ayniqsa, yosh avlodning huquqiy dunyoqarashini shakllantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.[1]

Huquqiy madaniyatning shakllanishida ta'lim tizimining o‘rni alohida ahamiyat kasb etadi. Maktabgacha ta'limdan boshlab oliy ta'limgacha bo‘lgan barcha bosqichlarda huquqiy bilimlarni tizimli ravishda o‘qitish, Konstitutsiya va amaldagi qonunchilik mazmunini yoshlarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda tushuntirish muhimdir. Dars mashg‘ulotlarida interfaol metodlardan, amaliy vaziyatlar tahlilidan, bahs-munozaralardan hamda sud jarayonlari modellaridan foydalanish o‘quvchilarning huquqiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. Natijada nazariy bilimlar amaliy ko‘nikmaga aylanishi ta'minlanadi.

Bugungi globallashuv sharoitida ommaviy axborot vositalari va raqamli texnologiyalar ham huquqiy madaniyatni rivojlantirishning muhim vositasiga aylanmoqda. Televizion ko‘rsatuvlar, radio eshittirishlari, internet nashrlari hamda ijtimoiy tarmoqlar orqali aholiga sodda va tushunarli tilda huquqiy axborotlarni yetkazish fuqarolarning qonunlarga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. Ayniqsa, elektron davlat xizmatlari, huquqiy maslahat beruvchi platformalar hamda mobil ilovalarning keng joriy etilishi fuqarolarning huquqiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirmoqda. Raqamli texnologiyalar orqali huquqiy axborotning ochiqligi va shaffofligini ta'minlash aholining davlat organlariga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Huquqiy madaniyatni yuksaltirishda oilaning o‘rni ham beqiyosdir. Chunki shaxsning dastlabki axloqiy va huquqiy qarashlari oilada shakllanadi. Ota-onalarning qonunlarga hurmat bilan munosabatda bo‘lishi, farzandlarga halollik, adolat, mas'uliyat va qonuniylik tamoyillarini

[1] O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.

singdirishi kelajakda huquqbuzarliklarning oldini olishga xizmat qiladi. Oilada shakllangan ijobiy qadriyatlar maktab va jamiyatdagi huquqiy tarbiya bilan uyg‘unlashganda yuksak huquqiy madaniyat vujudga keladi.

Fuqarolik jamiyati institutlari ham huquqiy madaniyatni rivojlantirishda faol ishtirok etadi. Nodavlat notijorat tashkilotlari, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari, yoshlar va xotin-qizlar tashkilotlari tomonidan tashkil etilayotgan huquqiy targ‘ibot tadbirlari aholining huquqiy bilimlarini oshirishga xizmat qilmoqda. Turli seminarlar, davra suhbatlari, treninglar va bepul huquqiy maslahatlar fuqarolarning qonunlarni chuqurroq o‘rganishiga imkon yaratadi. Bunday tashabbuslar ayniqsa chekka hududlarda istiqomat qilayotgan aholining huquqiy savodxonligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Huquqiy madaniyatni yuksaltirishning yana bir samarali yo‘li davlat organlari faoliyatida ochiqlik va shaffoflikni ta'minlashdir. Fuqarolar davlat idoralari faoliyati haqida to‘liq va ishonchli ma'lumotga ega bo‘lsa, ularning qonunlarga bo‘lgan ishonchi ortadi. Davlat organlarining aholiga hisobot berishi, murojaatlarni o‘z vaqtida ko‘rib chiqishi hamda korrupsiyaga qarshi qat'iy kurash olib borishi huquqiy madaniyatning amaliy ifodasidir. Shu bilan birga, mansabdor shaxslarning shaxsiy namunasi ham fuqarolarning qonunga hurmat ruhida tarbiyalanishida muhim omil hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasida huquqiy madaniyatni yuksaltirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilangan. So‘nggi yillarda qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar aholining huquqiy savodxonligini oshirish, huquqiy ta'lim tizimini takomillashtirish hamda huquqiy targ‘ibotni kuchaytirishga qaratilgan. Ayniqsa, Konstitutsiyaning yangi tahriri inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilishning huquqiy asoslarini yanada mustahkamladi. Mazkur islohotlar fuqarolarning davlat va jamiyat hayotidagi faolligini oshirishga xizmat qilmoqda.[2]

Shuningdek, huquqbuzarliklarning oldini olishda profilaktik tadbirlarni kuchaytirish ham huquqiy madaniyatni rivojlantirishning muhim yo‘nalishidir. Profilaktika inspektorlari, ta'lim muassasalari, mahalla fuqarolar yig‘inlari va boshqa mas'ul tashkilotlarning o‘zaro hamkorligi natijasida aholining huquqiy ongi va qonunga itoatkorlik darajasi oshadi. Ayniqsa, voyaga yetmaganlar o‘rtasida huquqbuzarliklarning oldini olishga qaratilgan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, sport musobaqalari va madaniy loyihalar yoshlarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, huquqiy madaniyatni yuksaltirish faqat davlat organlarining emas, balki butun jamiyatning umumiy vazifasidir. Ta'lim, oila, ommaviy axborot vositalari, fuqarolik jamiyati institutlari va davlat organlarining o‘zaro hamkorligi natijasida huquqiy ong yuksaladi, qonun ustuvorligi mustahkamlanadi hamda demokratik fuqarolik jamiyatini rivojlantirish uchun mustahkam zamin yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonuni.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to‘g‘risida”gi Farmoni.

[2] O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, 15–24-moddalar.

5. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. Huquqiy madaniyatni yuksaltirish bo‘yicha uslubiy tavsiyalar. – Toshkent, 2023.
6. Odilqoriyev X.T.. Davlat va huquq nazariyasi. – Toshkent: Adolat, 2018.
7. Islomov Z.M.. Davlat va huquq nazariyasi. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2020.
8. Toshkent davlat yuridik universiteti. Davlat va huquq nazariyasi (o‘quv qo‘llanma). – Toshkent, 2021.
9. Oliy Majlis Qonunchilik palatasi. Qonunchilik sohasidagi ilmiy-amaliy materiallar. – Toshkent, 2022.